

✦ СѢДѢА ✦

СВѢТІ СТЕФАН

С А Д Р Ж А Ј

+	БЕСЕДА НА СВЕТОГ СТЕФАНА	7
01.	МУЧЕНИЦИ - СВЕДОЦИ ВЕРЕ	9
02.	ЖИТИЈЕ СВЕТОГ ПРВОМУЧЕНИКА АРХИЂАКОНА СТЕФАНА	41
03.	КУЛТ СВЕТОГ СТЕФАНА	81
04.	О СЛАВИ ИЛИ КРСНОМ ИМЕНУ	95

БЕСЕДА НА СВЕТАГ СТЕФАНА

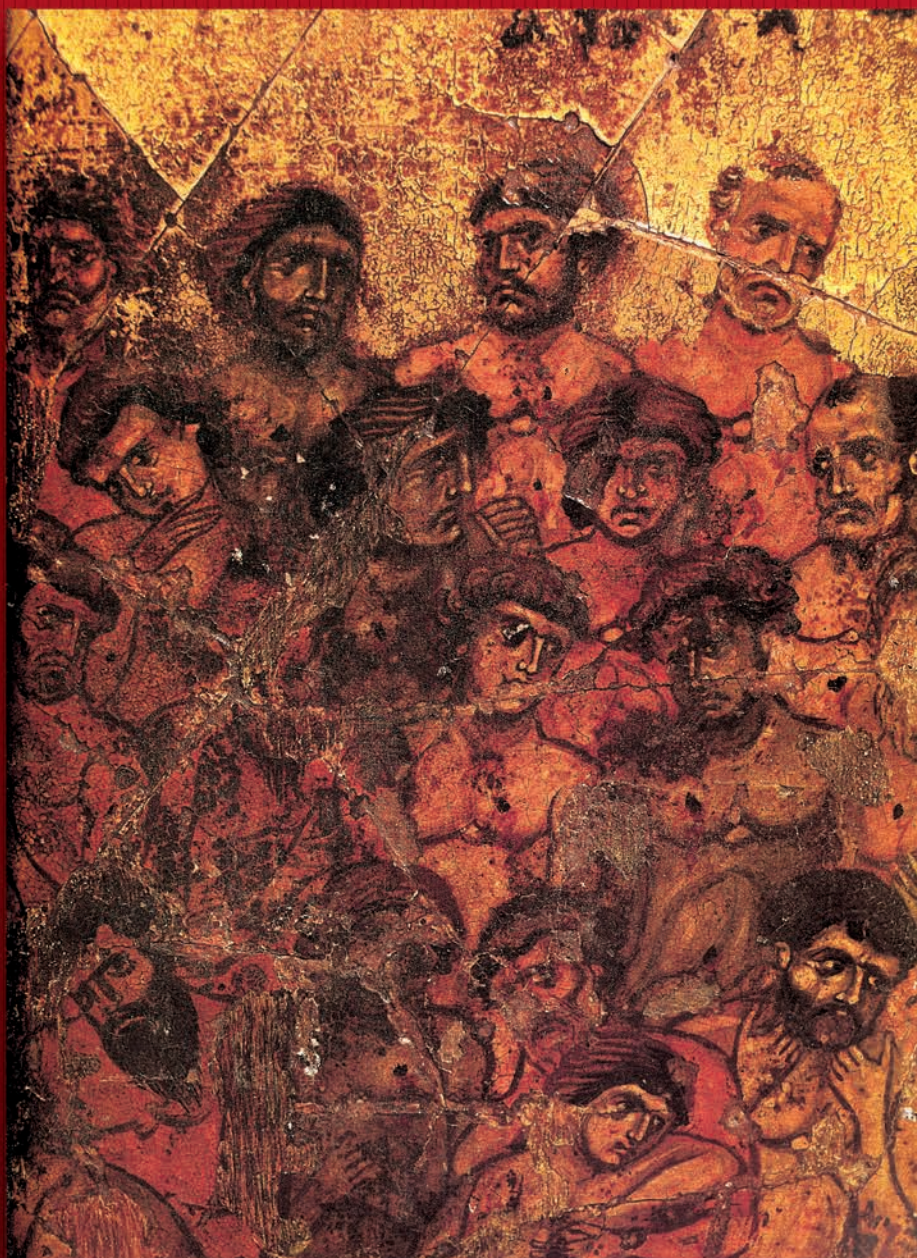
Небо је отворено земљи. Све небеске радости пружене су роду људском. Првомученик Стефан то види, осећа, види Небо отворено и за њега нема страха од смрти, нема страха од убица, нема страха ни од каквих страха у овоме свету. Тако је свети првомученик Стефан уствари нама открио тајну свих светих мученика Христових: како су они могли да издрже страшне неподношљиве муке без јаука, без суза...

Свако мучење за сваког мученика имало је своје страхоте, али јунаци Христови нису се бојали смрти и подносили су све те муке, јер су имали над собом Небо отворено, јер је Господ Христос био над свима њима и чекао их у Небеском царству. Тамо су они хитали кроз сва страдања, кроз све муке, ка Њему, Господу који је постао човек, да нам да све што је божанско, да нам да све божанске силе, такве силе које савлађују све што је смртно у човеку и око човека; да нам да божанске силе које побеђују смрт и све демоне који стоје иза смрти.

*Из беседе Аве Јустина Ћелијског,
одржане на Светој првомученика Стефана, 1965. године*

Онај који је удостојен мучеништва, радоваће се у Господњој радости (Филип 3, 1; 4, 4), јер је стекао скупозени венац и исповедањем (вером) је отишао из живота.

Из Апостолских усџанова

МҮЧЕНИЦИ СЪЗДАЦИ ВЕРЕ

КРВ МУЧЕНИКА • СЕМЕ ЦРКВЕ [01. 01]

Ако вас мрзи светӣ, знајте да је мене омрзнуо пре вас. Кад бисте били од светӣа, светӣ би своје љубио, а како нисте од светӣа нећо вас ја изабрах од светӣа, зашто вас мрзи светӣ. Није слућа већи од јосћодара своја. Ако мене јонише, и вас ће јонити; ако моју реч одржаше, и вашу ће одржати. (Јеванђеље по Јовану 15, 18-20)

Дванаесторица апостола, првих Христових ученика, проповедали су Сина Божјег – распетог и васкрслог за спасење света. По речима једне црквене песме, њихово сведочанство изашло је до свих крајева васељене. Радосну вест о доласку Царства Божјег на земљу нису проносили учени говорници, нити политичари вешти у наговарању људи. Долазак Победитеља смрти објављен је свету речима неуких, простосрдчних људи, који су били надахнути надземаљском, божанском силом Светога Духа.

Сведоци Христове смрти и васкрсења нису могли никоме да обећају никакво благостање, ужитак или напредак у овоземаљском животу. Они су и сами подносили велике патње, тескобе и одрицања за реч о крстју коју су сведочили. Њима су се придруживали људи који нису били жељни пролазног добитка, већ правог Пућа, Истине и Живоћа. Моћници овога света, вође „светских поредака”, „владајућих идеологија” и „тоталитарних режима”, заговорници неких другачијих путева, чинили су све што су могли да зауставе ширење проповеди о Христу.

Прогони раних Христових следбеника значили су отворени сукоб и суочење две силе. На једној страни стајала је сва моћ, обмана и примамљива лаж земаљског живота – на другој, сведочанство истине, љубави и чистоте срца. Циљ мучитеља никада није био само да убијају хришћане. Они су се свагда надали другачијој победи: да застраше, поколебају, наведу своје противнике да се и сами одрекну имена које су сведочили. Зато је свако ново мучеништво значило пораз силника и још једно прослављење Христове вере.

Полагање свог живота за истину Христових речи било је најверодостојније могуће посведочење те истине. Увећањем броја светих мученика – величанствених сведока апостолске вере, број хришћана у свету множио се великом брзином. Према изреци једног од раних хришћанских писаца, мученичка крв ових истинитих сведока постала је семе из којег је расла и јачала Христова Црква.

♦ Ширење хришћанства

Маја ширења Цркве у првим вековима.

Хришћанство се до II века јављало углавном у средоземној приморској области. На прекретници I века Црква је кренула да се шири новим замахом, продирући у унутрашњост Сирије и Мале Азије. У време цара Трајана, средиште ширења хришћанства више није Јерусалим већ Антиохија, одакле су путеви водили у свим правцима: на исток према Палмири, Еуфрату и Вавилону, а на север према Самосати. Захваљујући пристаништу у Селевкији било је лако доћи у Сидон, Кесарију и Јерусалим. Под утицајем и деловањем апостола Павла и Јована, у Малој Азији су биле основане разне хришћанске заједнице. Градови који се спомињу у Откровењу Јовановом лежали су сви на великим раскрсницама. Јеванђеље је пошло трагом римских освајања и користило се мрежом њихових путева.

♦ Мучење

Призор са житијске иконе Светиој Георгија из цркве Светиој Георгија у Сирјуи, XV век.

По речима светог Григорија Ниског, чувеног црквеног беседника из IV века, ако има нешто часно што се као такво сматра на небесима а што људи у овом животу могу показати – то је управо полагање својих живота за сведочанство Христове истине. Јачање Господње речи у свету и многе духовне користи које је Црква задобила њиховим мучеништвом представљали су утеху хришћанима свих поколења за губитак ових дивних људи. Чин жртвовања своје душе за Христа показивао се јачим од ма којих речи којима би могла да буде посведочена или оповргнута истина нечијих убеђења.

♦ Манастир посвећен великомученици

Манастир на Синају посвећен Светиој великомученици Катјарини (Екатјерини), основан у VI веку од византијској цара Јустинијана и од тада у конјинуицији служи као манастир а да никада није рушен нији њаљен.

Мучеништво раних хришћана није било само средство ширења Цркве у свету. Његов немерљиви духовни и педагошки значај за верне огледао се у томе што се и само црквено устројство утврђивало многим примерима мученичког сведочења. Љубав Цркве према светим мученицима може се назрети по броју сачуваних писаних сведочанстава – раних мученикослова. Ова првобитна житија светих, поред Светог писма, чине прву хришћанску литературу намењену верском образовању људи. Осим тога, многа света места у првим вековима Цркве била су посвећена светим мученицима. Синајски манастир, једна од најзнаменитијих светиња средњовековног хришћанства, до данас слави име свете великомученице Екатерине, учене девојке која је, зачудивши мучитеље својим надземаљским трпљењем, пострадала за хришћанску веру почетком IV века.

ДРЖАВА ПРОТИВ ЦРКВЕ [01. 02]

По речима једне црквене химне, Господ Исус Христос родио се у време „када је један цар владао на земљи”. Почетак краја велике Римске империје био је Богом одређени тренутак у којем је свет био оспособљен да чује хришћанску проповед, те да је до извесне мере и прихвати. Апостоли су проповедали радосну вест о спасењу тада познатом свету у обрасцима старогрчке (хеленистичке) мисли, чији су језик и култура обједињавали ондашњу светску цивилизацију. Било је то и време дубоке религиозне кризе, свеопштег трагања за смислом живота, што је стварало озбиљну напетост римским властима. Држава је на свој начин настојала да реши проблеме рушења вековних традиција и веровања који су људима ранијих поколења давали темељ душевног спокојства.

Римско царство је, попут других држава старог века, имало своје богове и своју званичну религију. Детаљно разрађени ритуал јавног приношења жртава важио је, пре свега, за грађанску дужност Римљана. Сматрало се да благостање државе и њена надмоћ над непријатељима зависе од тога колико поданици поштују прописане култове. Био је то једини постојећи симбол јединства и очувања националних вредности у империји. Одбити учешће у религијским обредима значило је увреду, презрење, чак и побуну против самога цара.

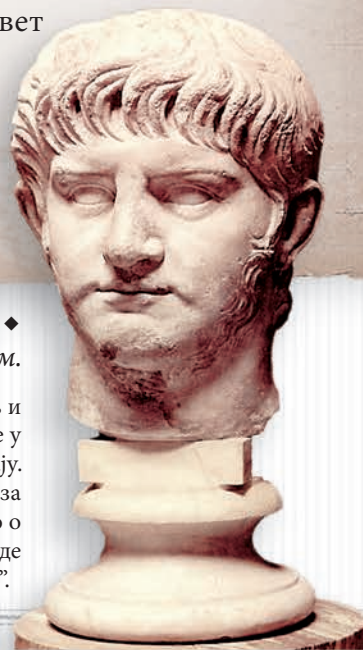
Управо то се могло узети за зло хришћанима првих векова Цркве. Ма колико одани својој држави, они нису могли да признају цара за „Господа”, нити да се клањају његовим идолима. Други грађани прихватили су учешће у култу само формално, у пренесеном значењу. Хришћани су пак, на запрепашћење властодржаца и масе, одбијали да учине и такав једноставни уступак. Пресудни тренутак непристајања да се поклоне лажним боговима у свим случајевима јављао се као искључиви разлог њиховог мученичког страдања. Ово страдање за њих је значило животну сведочење Христа Господа, који је и дошао да ослободи свет од оних који су лажно узурпирали његову владавину.

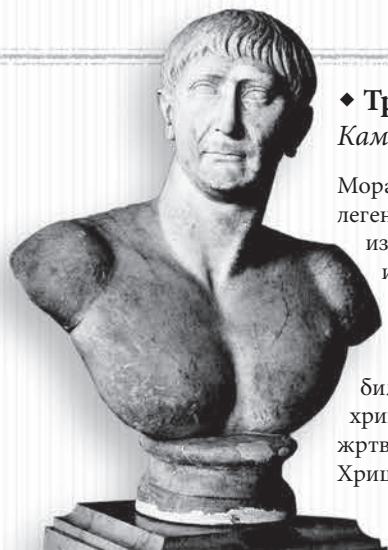
Нерон ♦

Камена глава из I века, Музеј у шермама, Рим.

Цар Нерон (55-68) је волео да иступа као уметник, понашао се као пријатељ и заштитник грчке културе и настојао да своје владарско височанство одене у божанску славу. Без оклевања је одстрањивао људе који су могли да му сметају.

У ноћи 16. јула 64. године изгорео је велики део Рима. Гласине у народу су за подметање пожара оптуживале самога цара, за кога се знало да је маштао о преуређењу престонице. Да би отклонио сумњу, он је свалио кривицу на „људе омрзнуте због својих порока, које народ назива хришћанима”.

♦ Трајан

Камена биста из II века, чува се у Музеју историје уметности у Бечу.

Морални лик цара Трајана (98-117) био је тако привлачан, да ће чак и сами хришћани створити легенду о његовом посмртном спасењу. Трудио се да у његовој владавини хуманост свуда дође до изражаја. Својим намесницима саветовао је да обична потказивања против хришћана уопште и не узимају у обзир. Само правоваљане оптужбе морају се испитивати – одговорио је Трајан у чувеном писму Плинију Млађем. Садржај злочина Христових следбеника овде је био већ само њихово име, тј. сама припадност Цркви. Иако је Трајан забранио „лов на хришћане“ и одбацивао анонимне доставе као „недостојне нашег времена“, Црква је овим његовим писмом била осуђена свом тежином римског закона. Од тог тренутка свако ко је окривљен зато што је хришћанин и ко се није оправдао приношењем жртве боговима, био је осуђен на смрт. Хришћанство је било стављено ван закона.

Свети Игњатије Антиохијски ♦

Икона сликана у централној Русији у XVII веку, налази се у Антиохијској патријаршији у Дамаску.

Игњатије је био други по реду епископ Антиохије (70-107), оптужен као предводник свих хришћана на Истоку царства. Цар Трајан му је изрекао смртну пресуду, с тим да њено извршење буде учињено у Риму. Бачен је лавовима у римском Колосеуму. На пропутовању осуђеника кроз Смирну, свети Игњатије се састао са епископима неколико градова Мале Азије. Том приликом им је предао седам својих знаменитих посланица. У једној од њих, Посланица Римљанима, он моли и преклиње утицајне римске хришћане да не спрече из љубави његово мучеништво за Христа.

♦ Марко Аурелије

Тријумфални долазак цара Марка Аурелија на Калтиол, део рељефа који се чува у Калтиолинском музеју.

Владавина Марка Аурелија (161-180) спада у златне године римске историје, тзв. век Антонина. Са Марком Аурелијем окончан је низ владара који су управљали друштвом према стојичким идеалима хуманости. Али, управо за време ових најбољих царева, када су моралне вредности грчко-римског света биле достигле врхунац, сукоб са хришћанима добио је своје јасно дефинисано и трагично уобличење.

♦ Валеријан

Новчић са ликом цара Валеријана I, 253-260. после Христа.

Валеријан је обновио прогоне вођене у време цара Деција. Можда најпознатија жртва његових прогона био је свети Кипријан Картагински. Остало је забележено да је епископ Кипријан пред погубљење благословио народ, а целату који ће га погубити оставио 25 златника.

♦ Антихришћански графити

Графити из II-III века насијао као њоруја хришћанима.

„Не чудите се, браћо, што вас свет мрзи” – писао је апостол Јован својим савременицима, хришћанима у незнабожачком окружењу. Један од израза мржње римског становништва према хришћанима било је и ругање. Оно се јављало приликом свечаних погубљења, у списима интелектуалаца, па чак и у јавним натписима. Смирено и благушно подношење увреда било је још један начин на који су рани верници сведочили љубав Господа Исуса Христа према непријатељу.

♦ Колосеум

Чувени римски амфитеатар, саграђен 70-82. године после Христа.

Велелепна грађевина, намењена играма и јавним скуповима римских грађана, од почетка је служила и као место јавних погубљења осуђеника међу којима је највише било хришћана. Мучења и убиства државних непријатеља пред очима масе били су саставни део унутрашње политике римских власти. Амфитеатар Вечног града представља модел медијске пропаганде за све будуће тоталитарне режиме у западној цивилизацији.

♦ Катакомбе

Катела на децем прољу, хришћанске каткомбе у Картагини, данашњи Тунис.

Древна Картагина била је место најоштријег сукоба раног хришћанства са незнабожачком средином у којој се Црква обрела. Црквену мисао у том делу света уобличавали су римски правници – ригористи, попут Тертулијана и светог Кипријана. Они су сматрали да је сваки додир са светском културом сувишан, непотребан, чак и опасан по спасење верних. Хришћани западне Африке окупљали су се изван града, на гробовима својих мученика или у скривеним подземним ходницима – катакомбама.

♦ Сведочанство о мученику

Хришћански мотив урезан на зиду храма у Калдији у Египћу – анђео овенчава главу светог мученика венцем који подсећа на круну нубијског бога Мандулиса.

александријско предање више је настојало на зближавању учења Цркве са незнабожачком философијом, путем истицања сличних момената у теорији и у самом животу. Црквена уметност Старог Египта представља најчистије сведочанство ранохришћанске толеранције, као доличног одговора на мржњу оних који су неупућени.

МРЖЊА РУДЕ [01. 03]

Стари Грци и Римљани поштовали су божанства – оличења сила које делују у природи. Сматрало се да воља тих богова одржава добро засновани друштвени поредак по којем су живели градови и друге заједнице људи. Онај ко би се у необузданом поносу поигравао против божанстава, односно против природних закона живота, показивао се као лакомислен човек. Такви нису само свој смртни живот излагали неумитној казни судбине. Они су својим поступањем доводили у питање ред који постоји у читавом друштву.

Култне службе у паганским храмовима старог света наставиле су да се врше и у време појаве хришћанства. Међутим, то је историјски период у којем све чешће, чак и међу самим незнабошцима, долази до изражаја подсмех причи о боговима, као и сумња у њихово стварно постојање. Уколико су митови постепено губили своје важење, сујеверје народа било је и даље веома живо. Остао је неумањен значај који су људи приписивали магијским враџбинама и строгим наредбама везаним за имена божанстава. Народ је покушавао путем чаробњаштва и мистеријских ритуала да изврши утицај на ток своје личне и заједничке судбине.

Хришћани су својим суседима изгледали, у најбољем случају, као настрањени чудаци и чудакиње. Њихов начин живота није био посматран као вера, већ као сујеверје. Овај епитет имао је врло негативан призив, јер је за Римљане свака новотарија, која не поштује обичаје предака, била достојна презира. Хришћани нису посећивали паганске храмове, док своје богомоље нису ни имали. Они нису прихватили руку римских власти пружену у знак толеранције, нити позив да лик свог Бога прикључе пантеону римских идола. Ова доследност верних утицала је да им маса припише неочекивану етикету безбожника. Заједничка ноћна окупљања мушкараца и жена из затворених врата многима су личила на крајњи неморал. Хришћани су извршавали тајанствене и непосвећеном оку недоступне обреде, где су се могле начути неке неразумљиве напомене о жртвама и „једењу тела и крви Сина Човечјег”. То је незнабошце доводило чак до подозрења да се ради о некаквим ритуалним убистима која се тамо чине.

Мржња према другачијем и тајанственом, потпомогнута многим предрасудама и лажним представама, јачала је тиме што су незнабошци у хришћанима видели јавне кривце за све негативно што се у њиховом животу догађало и могло догодити.

НАЈКРВАВИЈИ ПРАГАНИ [01. 04]

Положај хришћана у Римској империји прва три века био је изузетно неповољан. Било је довољно једно потказивање да неумитна логика оптужбе крене у правцу осуде на смрт. Нико од хришћана није могао да се осећа безбедним. Ова свест о својој одбачености, отуђености од света, представља стални моменат ранохришћанског искуства.

Ипак, сам облик судског поступка у систему правне римске државе ограничавао је самовољу масе, која се руководила одбојношћу и мржњом. Против сваког хришћанина, да би био оптужен, морала је бити поднета приватна тужба. Сама држава одбијала је да преузме иницијативу гоњења. Смртних осуда било је у разним периодима, зависно од политичких и других узрока, некада више а некада мање. Прогони су се понекад односили само на свештенство, а некад су се ограничавали само на заплону црквене имовине или на уништавање Светог писма.

Крајем I века било је дошло до релативног побољшања положаја Цркве у римском друштву. Јавност је почела постепено да се навикава на присуство хришћана, којима је у прилог ишло и појачано интересовање људи за религије које су долазиле са Истока. Утолико су прогони који су се обрушили на Цркву средином III века били за њу страшније и теже искушење. Император Деције (249–251) дошао је на власт у критичном тренутку, када је Риму претила пропаст од све јачег Персијског царства, као и од дубоких унутрашњих потреса. Ових, како их историчари називају „страшних година“, цар је видео излаз у повратку занемареним традицијама и у новој обнови државних култова. Самим тим, Црква је означена као опасан унутрашњи непријатељ царства.

Цар Деције отпочео је нову еру прогона Цркве, у којој иницијативу преузима сама државна власт. Посебним указом он је наредио поданицима да своју оданост отацбинским боговима докажу приношењем жртве. Наредних неколико деценија гоњење хришћана се наставило несмањеном жестином, да би свој врхунац достигло почетком IV века, на основу указа цара Диоклецијана. Мученичко сведочење поднели су чак и патријарси великих центара Цркве: Рима, Јерусалима и Антиохије. Међутим, ударац који је много више уздрмао Цркву била је појава масовног отпадништва од вере – пораз оних хришћана који су се у годинама релативног примирја били удаљили од изворне силе хришћанског живота.

Диоклецијан ♦

Злајник са ликом римског цара Диоклецијана (284-305).

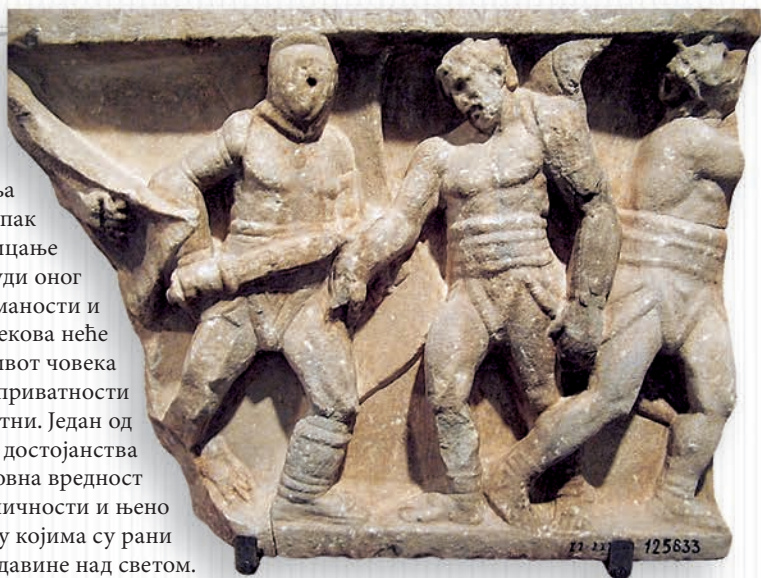
Диоклецијанова власт обележила је период од читавих двадесет година војне и политичке историје Римског царства. Његово име повезано је са последњим и најстрашнијим прогонима ране Цркве. Едикт из 303. године налагао је разорење цркава до темеља и спаљивање свих нађених примерака Светог писма, као и уклањање са јавних положаја свих који су имали неке везе са хришћанством. Наредна три указа предвиђала су хапшење свештених лица, њихово мучење и приморавање на идолопоклонички чин свим средствима, као и проширење ових санкција на верни народ Цркве у целини. Након абдикације Диоклецијана 305. године, прогонства су настављена на Истоку, под влашћу Галерија и Максимијана.

♦ Јавно убијање ♦

Део рељефа из времена цара Диоклецијана (284-305), са приказом борбе гладијатора.

У старом веку људске цивилизације јавна убијања била су не само допуштени, него и уобичајени поступак вођења унутрашње политике једне државе. Олако изрицање и извршавање смртних казни није се, у свести људи оног времена, косило са причама народних вођа о хуманости и правди. Убијање људи пред очима јавности још много векова неће изазивати никакве саблазни или протесте грађана. Живот човека имао је далеко мању вредност него данас. Простор приватности и права човека у односу на државу били су незнатни. Један од мотива Христовог доласка међу људе био је и враћање достојанства човековом животу. Љубав према ближњем као основна вредност хришћанске вере позивала је на уважавање човекове личности и њено постављање изнад свих могућих виших циљева, у којима су рани хришћани видели оличење демонске владавине над светом.

♦ Мученици из Севастије

Четрдесет севастийских војника мученика, XI век, икона из цркве Богородице Перивлеијос (Св. Климентиј), Охрид. Данас у Галерији икона у Охриду.

Мучитељи су везали четрдесеторицу војника и бацили их у језеро, поставивши стражу око њега. Био је страشان мраз и језеро се ледило око њихових тела. Да би муке биле јаче, мучитељи су загрејали и осветлили купатило поред језера, наочиглед замрзнутим страдалницима, не би ли кога од њих наговорили да се одрекне Христа и призна римске идоле. Заиста, један од њих се и преварио, изашао из језера и ушао у купатило. У току ноћи пала је необична светлост са неба, која је разгрејала воду у језеру и тела мученика, а са том светлошћу спустило се с неба и тридесет девет венаца на њихове главе. То је видео један стражар са обале, па се свукао, изјавио веру у име Господа Исуса и ушао у језеро, да би се и он, уместо издајника, удостојио оног четрдесетог венца. И заиста, тај последњи венац сишао је на њега. Светих четрдесет севастийских младенаца пострадали су и овенчали се непролазном славом 320. године, у време Ликинија.

Документ

из доба прогона ♦

Пошврда о приношењу жртви сјарим бојовима, издаша у време цара Деција, 250. године, изражила се од свих грађана царствa.

Можда је још страшније искушење за хришћане била могућност да се овај папир добије потплаћивањем римских званичника, без икаквог стварног чина приношења. Било је јасно да се хришћани не клањају лажним боговима, али питање да ли треба избећи смрт простим куповањем потврде створила је многе недоумице. Неки од хришћана користили су ову прилику како би себи и својој породици сачували голе животе. Међутим, доследни верници сматрали су да је и то један од путева издаје, својеврсна изјава признања лажних божанстава која је држава наметала уместо јединог истинитог Господа неба и земље и свега видљивог и невидљивог.

ЦАР КОНСТАНТИН [01.05]

Константин Велики био је личност заслужна за један од најкрупнијих преокрета у историји човечанства. Он је у Милану, 313. године потписао едикт којим се допушта слобода исповедања вере у Римском царству. Овим документом окончао се период прогонства хришћана и отпочела нова, хиљадугодишња ера сарадње државе са Црквом.

Обраћење римског цара у хришћанску веру било је и остало предмет спорења многих научника, историчара и философа. Неки указују на црте Константиновог карактера и поступке који се не могу много разликовати од онога шта су чинили други цареви, нарочито у првом периоду његове власти. Константин је званично постао хришћанин тек на самом крају свог живота. Велики број теоретичара верује да је његов споразум са Црквом настао услед политике компромиса, као смишљен и не до краја искрен чин.

У првим вековима Христове ере римски цареви узимали су титулу Августа и приписивали себи божанско достојанство. Народи источних провинција нису имали проблема да указују култно поштовање цару. То је, међутим, био разлог сталних сукоба, прогона и тешких страдања хришћана, који нису пристајали на исказивање такве врсте почести. Константин Велики био је први цар који је одбацио политичку улогу бога на земљи, тиме што се и сам приклонио Христу. Тако се он, у славу живог и истинитог Бога, одрекао највеће могуће славе на земљи: прилике да му читав свет указује божанско поштовање. То је првенствени мотив услед којег Црква овог знаменитог владара прославља као свог светитеља.

Константин је предузео улогу спољног заштитника Цркве, омогућујући њеним старешинама да сами, без икаквог притиска, решавају питања духовне власти. Заједно са својом мајком Јеленом, он је обновио света места у Палестини и подигао велики храм Христовог Васкрсења у Јерусалиму. Осим тога, он је престоницу Римског царства преместио на Исток, у ново-подигнути град – по њему назван Константинопољ – који ће за наредних хиљаду година постати средиште културе и цивилизације читавог света.

Обраћеник ♦

Свешти Лонгин, римски капетан и један од њрих обраћеника у хришћанство, дејала са фреске Распеће у манастиру Спуденица, 1208-9. година.

Капетан Лонгин био је један од извршилаца Христовог распећа, који се, посматрајући приказ његове смрти на крсту, обратио истини. Исти приказ угледао је и цар Константин у чудесном виђењу Крста на небесима, уочи пресудне битке са Максенцијем код Милвијског моста. Његово обраћење имало је далеко већи утицај на даљи ток историје римске државе и хришћанске Цркве.

♦ Изидин храм претворен у цркву

Трагови ранохришћанске цркве смеишћене у унутрашњоси великој Изидиној храма на осирву Филе на Нилу, у Египћу.

Сузбијање паганских веровања, у којима су хришћани видели симбол стварних демонских сила у свету, спроводило се с пажњом усмереном на очување људских душа. Исти људи, некадашњи пагани, крштавали су се у нови живот, њихова философска мисао задобијала је хришћанско значење, а њихови храмови претварани су у цркве. Пример за то је и култ староегипатске богиње Изиде, чији је мит о сталном васкрсавању нашао своје осмишљење у васкрсењу Христовом. Већ крајем IV века, у време цара Теодосија, хришћанство ће постати званична религија Римског царства. Средином V века, у време Јустинијана, биће затворен и последњи пагански храм.

♦ Свети цар

Свети цар Констјантин и царица Јелена, фреска у манастиру Дечани, XIV век.

Спомен цара Константина у православној и католичкој Цркви прославља се заједно са поштовањем његове мајке, свете Јелене. Будући хришћанка, она је својим родитељским благословом извршила кључни утицај на обраћење цара. О мотивима празновања њихових светих ликова у Цркви најбоље говоре речи празничне химне – тропара, који се пева на дан Светих равноапостолних царева Константина и Јелене: „Крста твога лик на небесима видеви – и као Павле не од људи позвање примивши – међу царевима апостол твој, Господе – царски град у руке твоје положи”.

♦ Владар се обраћа народу

Цар Констјантин говори народу, дејал рељефа са Констјантиновој славолюка у Риму, IV век.

Нема сумње да је обраћење цара лично одиграло пресудну улогу у коначном утврђењу хришћанске вере у империји. Каснија историја бележи примере Франака, Руса и других народа, где су читава племена примала нову веру на основу одлука својих владара. Масовни прилив царских поданика у Цркву имао је и своју тамну страну. Више ништа није могло да гарантује искреност вере новообраћених. Историја је кренула даље. Физиономија Цркве, па и само њено расположење, били су приметно измењени. Најревностнији међу вернима почели су да се повлаче у монашки живот усамљеника, уклањајући се од светске таштине која се појавила у Цркви. Настао је нов период у повести хришћанства, у којем Црква почиње да се занима световним стварима, да преуређује и утиче на токове историје човечанства. Мученичких страдања скоро да више није било. У свом ширењу и утврђивању Црква се задуго ослонила на подршку власти овога века.

♦ Крсташи

Крсташи катихулизирају одсечене главе заробљеника на зидине ојседнутој града, илустрација из рукописа Повести о Уймеру, XIII век.

Крсташке ратове чинила је серија војних кампања религиозног карактера које су водили западни хришћани 1095-1291. године, које су обично санкционисале папе у име „светског хришћанства” и чији је циљ био ослобађање Јерусалима и Свете земље од муслиманске власти. Папа Александар II био је први папа који је дао благослов шпанским хришћанима за ратовање против муслимана 1063. године, обећавајући папску заштиту и опроштај грехова свима који су у том рату били убијени. Ратници који су наредних година ишли у походе на Исток добијали су у руке крст од папе или његових легата, стичући тако звање „војника Цркве”. Четврти Крсташки поход одступио је од свог првобитног циља и завршио се разорењем хришћанских градова, укључујући и византијску престоницу Константинопољ. Исламске али и православне хронике сачувале су сећање на варварску грубост и примитивизам тих ратника, који су заправо служили лажним политичким циљевима у име хришћанске вере.

♦ Исламски асасини

Удбиство Низам ал Мулка, илустрација из персијској рукописа који се чува у музеју Тојкаји у Цариграду, рани XIV век.

Муслимани који су гинули у законитим исламским светим ратовима обично су се сматрали шахидима (мученицима). Овакво тумачење постало је спорно крајем XX века, када се ово звање почело приписивати и бомбашима самоубицама. Данас постоји извесна противречност у погледу значења џихада – светог рата у исламској вери. Сам пророк Мухамед никада није прогласио да самоубиство може бити исто што и џихад. Џихад је чин борбе за свету исламску ствар, било да се верници боре против агресора или у сврху њеног ширења у свету. Култ асасина, који потиче из XI века муслиманске историје, почео је да у чин мучеништва за ислам убраја и самоубилачке нападе. Лидери асасина користили су технику испирања мозга да би припремили људе за улогу предвиђену у борби, као и да би их учинили спремним да испуне сваку заповест својих духовних вођа, како год она била неразумна или погубна. Чак је постојало веровање о поновном рођењу командоса самоубица након седам векова.

♦ Бомбаша самоубице

Трај једној од скорашњих самоубилачких бомбашких најада Тамилских тигрова на Шри Ланки.

Ослободилачки Тигрови Тамил Елеама (ЛТТЕ), познати као Тамилски тигрови, представљају политичко-милитарну организацију која води сецесионистичку кампању против владе Шри Ланке од 1970. године, са циљем да се избори за независну државу у северним и источним крајевима ове земље, где Тамили чине већину. Тигрови имају специјалан одред бомбаша самоубица, звани Црни тигрови, који се користи за нарочито важне мисије. ЛТТЕ је у последње две деценије XX века извршила 168 бомбашких напада на цивилне и војне циљеве, што представља више од укупног броја таквих акција у читавом свету, укључујући и организације Хамас и Хезболах.

♦ Индијски Сики

Златни храм Сика, Хармандир, Индија.

Спремност на жртву била је код Сика веома изражена, међутим ипак су успели да се кроз бурну историју индијског потконтинента одрже као народ. Данас у свету има двадесет три милиона Сика. Више од половине тог броја живи у индијској држави Панџаб.

